

Park Brialmont

Eén groot 'groen hart' in het district Berchem

Het masterplan Park Brialmont is de toekomstvisie voor de ontwikkeling van de gebieden De Villegas, Wolvenberg en Brilschans. De stad Antwerpen en het district Berchem willen er één grote 'groene long' van maken als onderdeel van de Groene Singel. Zo wordt het mogelijk om binnen- en buitenstad (Berchem binnen en buiten de Ring), die nu doorsneden worden door infrastructuur, met elkaar te verbinden tot één Park Brialmont van 42 hectare.

Het project is in 2015 gestart. Het masterplan is opgeleverd in 2017. De twee eerste deelprojecten van Park Brialmont in Berchem, het natuurpark Wolvenberg en de Entree Grotesteenweg, zijn midden mei 2020 opengesteld voor het publiek. Fase 2, dat de resterende deelzones van Wolvenberg en het Brilschanspark omvat, is in oktober 2023 gestart en afgerond in september 2024.

Het eerstvolgende project is de bouw van het Natuurhuis Brialmont.

Waarom dit project?

De stad Antwerpen en het district Berchem willen met de opmaak van een masterplan één grote 'groene long' maken van het gebied als onderdeel van de Groene Singel. Zo wordt het mogelijk om binnen- en buitenstad (Berchem binnen en buiten de Ring), die nu doorsneden worden door infrastructuur, met elkaar te verbinden tot één Park Brialmont.

De aanpak past in de strategie om verschillende stukken groen met elkaar te verbinden tot één groot ecologisch landschap.

Wat gebeurt er?

Natuur en erfgoed als sterke identiteit

Het masterplan is een globale visie voor Park Brialmont en geeft weer hoe het gebied zich in de toekomst kan ontwikkelen. Het is een ruwe schets die de grote lijnen voor verdere ontwikkeling vastlegt en zo de basis vormt voor concrete projecten.

Centraal thema in het masterplan is de combinatie van natuur en erfgoed, de bestaande sterkte van het gebied. Door de aanwezigheid van het natuurgebied Wolvenberg kan er een waardevol natuurpark ontwikkeld worden. De restanten van de Brialmont-omwalling maken het mogelijk die bijna vergeten omwalling beleefbaar te maken. Het masterplan werd opgemaakt in samenwerking met Natuurpunt.

Drie ruimtelijke principes

Het masterplan werkt een gedetailleerd landschapsontwerp uit binnen de nieuwe identiteit als natuur- en erfgoedpark. Het ontwerp refereert aan de oorspronkelijke Brialmont-omwalling en speelt met hoogtes en laagtes, doet voorstellen voor een duurzaam en ecologisch watersysteem, versterkt het historische karakter, werkt een heldere padenstructuur uit en creëert nieuwe verblijfsplekken.

Het masterplan bevat concrete projecten voor korte tot middellange termijn die gedetailleerd uitgewerkt worden tot op het niveau van schetsontwerp. Zo kan snel worden overgegaan tot de uitvoering.

Daarnaast onderzoekt het masterplan ook de mogelijkheid om een parkverbinding te maken over de Ring en de bouw van een geluidswal. Het blijkt mogelijk te zijn de drie versnipperde groengebieden om te vormen tot een samenhangend park. Verder blijkt dat een geluidswal de geluidskwaliteit van zowel het park als de achterliggende bebouwing aanzienlijk kan verbeteren en dat zo'n infrastructurele ingreep kwalitatief kan geïntegreerd worden, zoals bij het project Walpark Polygoonstraat.

Alle inzichten uit het onderzoek moeten nu verder bekeken worden binnen het proces van de intendant van de Vlaamse overheid.

Uitvoering in fases

In samenspraak met het district Berchem zijn 2 projecten uit het masterplan eerst uitgevoerd: het natuurpark Wolvenberg en de entree aan de Grotesteenweg. Daarover lees je meer onder 'Fase 1' op deze pagina.

Intussen is ook fase 2 van Park Brialmont afgerond. Fase 2 omvatte de resterende deelzones van Wolvenberg en het Brilschanspark. Je leest er meer over onder 'Fase 2' op deze pagina.

Nu rest nog de bouw van het Natuurhuis Brialmont, daarover lees je meer onder de gelijknamige titel op deze pagina.

Participatie

De voorbije jaren zijn buurtbewoners en gebruikers van de parken op verschillende momenten gevraagd naar hun mening. Eind 2012 zijn sporters bevroegd naar hun gebruik van het openbaar domein. In augustus 2013 gaven bezoekers van het Brilschanspark hun mening en werden er enkele observaties in het park uitgevoerd. Begin 2015 gingen groepen bewoners in dialoog over Park Brialmont. In totaal gingen zo'n 180 mensen het gesprek aan.

Een rode draad in de gesprekken met bewoners was de wens dat de parken een goede mix aan functies moeten bieden, zoals nu het geval is met de natuurlijk verwilderde Wolvenberg, het idyllische Brilschanspark en het gezellige De Villegaspark. Ook zien verschillende bewoners een horecagelegenheid in de buurt van het park als een troef. Meer verkeersveilige en groene verbindingen tussen de parken zijn ook gewenst.

Wie werkt eraan mee?

AG Vespa coördineert de ontwikkeling van Park Brialmont. Het masterplan werd uitgewerkt door het ontwerpteam CLUSTER en Witteveen+Bos.

Natuurhuis Brialmont

Begin 2026 beslist het beleid om dit bouwproject stop te zetten.

Samenwerking

In partnerschap met het Agentschap voor Natuur en Bos slaat de Stad Antwerpen samen met Natuurpunt en ism met het Departement Omgeving de handen in elkaar om het eerste natuurhuis rond stedelijke natuur van Vlaanderen te verwezenlijken. Het Natuurhuis Brialmont krijgt een plek in het nieuwe Park Brialmont dat het De Villegaspark, het natuurgebied Wolvenberg en het Brilschanspark tot een groot stedelijk natuurpark (42 ha) verbindt. Het komt in het Natuurpark Wolvenberg, aan de Berchembrug.

Wat kan je terugvinden in het Natuurhuis?

- een Vlaams natuurhuis voor natuurweefselplanning: een plek om burger gedreven samen te werken aan stedelijke natuur
- een natuureducatieve werking voor scholen, maar bij uitbreiding voor iedereen die de wondere wereld van de stedelijke natuur wil ontdekken

Wat kan je doen in het Natuurhuis?

- co-creatief samenwerken aan stedelijke natuur via natuurweefselplanning: burgers, overheden, middenveld
- een interactief lerend traject doormaken in en rondom het natuurhuis
- cursussen en workshops bijwonen over stedelijke natuur
- van een drankje genieten met zicht op het Natuurpark Wolvenberg

Het wordt daarnaast het vertrek- en eindpunt van natuurwandelingen in het Ringpark Groene Vesten en de natuur in de hele stad.

Duurzaam ontwerp

- Het ontwerp van Collectief Noord architecten maakt multifunctioneel gebruik mogelijk en neemt een beperkte ruimte in beslag.
- De fundering staat op schroefpalen om wortels van het aanwezige groen te ontzien.
- Onder de luifel en op de paden komt waterdoorlatende verharding.
- Op de dakconstructie is een faunatoren en daklandschap voorzien als nest- en voedplaatsen voor tal van diersoorten.
- Er wordt gebruik gemaakt van ecologische materialen zoals kalkhennep wanden, fundering in glasgranulaten,...
- Een warmtepomp, in combinatie met zonnepanelen, verwarmt het gebouw op een duurzame manier.
- Het ontwerp is maximaal demonteerbaar zodat de verschillende onderdelen van het gebouw in de toekomst hergebruikt kunnen worden.

Fase 2

In het voorjaar van 2022 is het definitieve ontwerp voor fase 2 van Park Brialmont uitgewerkt en goedgekeurd. Daarin is het toekomstbeeld voor de resterende deelzones van het Brilschanspark en Wolvenberg vastgelegd, met verblijfsplekken aan het water, nieuwe parkpaden, comfortabele verbindingen voor fietsers, en zones voor lokale evenementen. De werken voor fase 2 zijn gestart in oktober 2023 en werden afgerond in september 2024.

De voorbije jaren zijn buurtbewoners en gebruikers van de parken op verschillende momenten bevroegd. Daarbij was er een uitdrukkelijke wens voor een mix aan functies. Het definitieve ontwerp houdt daar rekening mee en voorziet een divers programma: van zitplekken tot speelzones en loop- en educatieve routes. In het natuurreservaat blijft natuur de belangrijkste functie. Volgende deelzones worden aangepakt.

Natuurbeheerplan Wolvenberg-Brilschans

In Park Brialmont ligt langs beide zijden van de Ring het natuurreservaat Wolvenberg-Brilschans. Dat is, als enige erkende natuurreservaat binnen de Ring, een unieke plek.

Om een gezamenlijke visie te ontwikkelen voor Park Brialmont maakte de stad samen met Natuurpunt een natuurbeheerplan op. Dat bevat de beoogde natuurdoelen en het -beheer voor de komende 30 jaar. Voor natuurreservaat Wolvenberg-Brilschans betekent dat bijvoorbeeld de ontwikkeling van meer halfopen graslanden en idem bebossing, en de aanleg van enkele poelen.

Dat nieuwe natuurbeheerplan is in 2022 ter goedkeuring neergelegd bij het Agentschap Natuur en Bos. Natuurpunt Antwerpen-Stad staat in voor de uitvoering.

Brilschans

Voor Brilschans was het historische reliëf van de Brialmontvesting de basis om een gelaagd park te creëren. Het ontwerp heeft daarnaast veel respect voor de waardevolle natuur in het park.

- o Militair landschap hersteld

Het historische reliëf van de Brialmont-omwalling is nog het sterkst aanwezig in Brilschans. Daarom is zowel de schans als het glacis opnieuw prominenter zichtbaar gemaakt.

De schans is het hoger gelegen verdedigingswerk dat bescherming bood aan de lager gelegen barakken. Archeologisch onderzoek heeft aangetoond dat er geen restanten van de barakken meer terug te vinden zijn in de bodem. De structuur van de schans is opnieuw beleefbaar gemaakt, met hellingen in gras. De schans is een open en rustige plek waar natuur en erfgoed harmonieus samenkomen.

Het glacis, een dijkvormige structuur rondom de gracht, vormde dan weer de eerste verdedigingslinie van de Brialmontvesting. Het glacis is gedeeltelijk hersteld, aangezet en ingericht voor verschillende parkfuncties zonder een verlies van bomen. Waar het glacis doorsneden wordt, is dit benadrukt met een talud, trap of muurtje. Het glacis is een plek waar de natuur voorrang krijgt.

- o Natuurreservaat Brilschans

Tussen de schans en de Ring ligt het natuurreservaat Brilschans. Door het Ringfietspad te verschuiven naar de Ring is het gebied opnieuw verenigd ten voordele van de natuurbeheer. Door vlonders aan te leggen, kan de natuur doorlopen.

De werken zullen opgenomen worden in het project van Ringpark Groene Vesten. Dat Ringpark, een deelproject van De Grote Verbinding, is zo'n 450 voetbalvelden groot en loopt langs weerskanten van de Ring van het station Antwerpen-Zuid tot aan de grens van Borgerhout met Deurne. Het maakt van die zone langs de Ring een groene plek voor de buurt en de stad. Het ontwerp van fase twee van Park Brialmont sluit volledig aan op het ontwerp van het Ringpark Groene Vesten en omgekeerd.

- o Programma

Aan het water vind je twee verblijfsplekken. Aan de punt van de Brilschansgracht een getrapte ligweide met uitzicht op de beboste schans en de fonteinpartij in de gracht. Aan het uiteinde van de gracht, bij de fiets- en wandelbrug, een nieuwe verblijfsplek in de vorm van een beschutte bomenweide aan het water met een langgerekt uitzicht over de gracht.

In de gracht ligt een vlonderbrug, ook als referentie naar de militaire bruggen die vroeger in de gracht gebouwd werden als oefening.

Het bestaande speelterrein heeft plaats gemaakt voor een volledig nieuw speelterrein en er is een calisthenicstoestel voor krachttraining.

Voor lokale evenementen zoals Bar Brilschans is een groene voorzieningenstrook aangelegd in het glacis langs de Marcel Auburtinlaan. Aan de fiets- en wandelbrug zijn voorzieningen getroffen voor kleinschalige evenementen, met water- en elektriciteitspunt.

- o Padenstructuur en Berchembrug

Voor fietsers is er een gescheiden fietspad in bruinrode asfalt aan de buitenzijde van het park. Aan de belangrijkste toegangen staan fietsnietjes. Het fietsverkeer wordt zo zo veel mogelijk uit het park geweerd.

De parkpaden zijn aangelegd in goed betreedbare halfverharding. Het hoofdpad verbindt de belangrijkste verblijfsplekken op het glacis en langs de gracht, en maakt ze voor iedereen vrij toegankelijk. Langs het hoofdpad en aan de verblijfsplekken staan voldoende zitbanken.

De Berchembrug, inclusief carrousel, is behouden maar werd beter ingepast in het militaire reliëf. Aan de aanlanding van de fiets- en wandelbrug vind je lage bakstenen keermuren, gelijkaardig aan de toegang aan de Grotesteenweg. Er is ook een nieuwe trap die wandelaars rechtstreeks van de brug in het park brengt.

Ontwerp Wolvenberg

Het definitieve ontwerp voor Wolvenberg wil de natuur- en erfgoedbeleving bevorderen. Ook in Wolvenberg zijn er restanten van de Brialmont-omwalling

aanwezig.

- o Natuurwaarde

Uit inventarisatie blijkt dat de grootste natuurwaarde zich in de halfopen biotopen bevindt. Het natuurbeheerplan heeft onder meer als visie om in het centrale gedeelte geleidelijk meer lichtinval te brengen, waardoor kruidenrijke natuur meer kans krijgt om te ontwikkelen. Het centraal gedeelte is van water voorzien door bestaande poelen uit te diepen en nieuwe poelen aan te leggen. Rondom het centrale gedeelte is de dichtere bebossing behouden.

- o Padenstructuur

Het padennetwerk in het natuurreservaat Wolvenberg is herbekeken om betreding buiten de paden zo veel mogelijk tegen te gaan en de natuur te beschermen. Op drassige bodems zijn vlonders aangelegd. Het padennetwerk vormt een lus om de vijver en het centrale gedeelte, langs de interessantste plekken die het verhaal van erfgoed en natuur vertellen. Langs het pad vind je uitkijkpunten met zitbanken en informatieborden.

- o Natuurhuis

Verder zal Natuurhuis Brialmont de toekomstige uitvalbasis worden voor natuureducatie in de stad, in het bijzonder voor stedelijke natuur en de verweving met erfgoed. De zone onder de Berchembrug wordt ook opgewaardeerd, en ingezet als polyvalente ruimte voor allerlei activiteiten gekoppeld aan het Natuurhuis.

Definitief ontwerp van fase 2 van Park Brialmont © CLUSTER landschap & stedenbouw

Fase 1

Fase 1 van Park Brialmont omvat de twee eerste deelprojecten: het natuurpark Wolvenberg en de Entree Grotesteenweg. Beide deelprojecten zijn midden mei 2020 opengesteld voor het publiek.

Natuurpark Wolvenberg

Tussen de Ring en de Singel ligt Wolvenberg, het enige natuurgebied in de binnenstad van Antwerpen. Binnen Park Brialmont blijft Wolvenberg een natuurgebied waar de natuur haar gang kan gaan. Het gebied ten westen van natuurgebied Wolvenberg is omgevormd tot een nieuwe open groene ruimte. De volkstuinten hebben daar plaatsgemaakt voor een waardevol natuurlandschap met nieuwe recreatieve open plekken voor iedereen. Dat is een wenselijke aanvulling op het zeer schaarse publiek toegankelijke groen in Oud-Berchem. De volkstuinters die tuinierden aan de Singel zijn verhuisd naar extra percelen in park Het Prieel en andere sites in de buurt.

Het nieuwe natuurpark ten westen van Wolvenberg is aangelegd met hoogtes en laagtes. Daardoor ontstaan twee komvormige ruimtes die zorgen voor een aangename geluidsklimaat. Die twee kommen zijn de voornaamste verblijfsplekken. Er is een gezellige picknickruimte (met extra lange picknickbank) te midden van een weide met fruitbomen. Verder zijn er natuurspeelplekken, een speelheuvel en wandelpaden doorheen de beboste zones. Een speels slingerpad leidt naar de top van de heuvel.

Het natuurpark Wolvenberg in Park Brialmont © AG Vespa - Frederik Beyens

Het ontwerp van het recreatief natuurpark Wolvenberg is een klimaatbestendig ontwerp en maakt natuurlijke waterinfiltratie mogelijk. De twee komvormige ruimtes dienen als infiltratiebuffers en kunnen nat staan bij overvloedige regenval. Een derde natte zone is een speelbos dat overgaat in een langgerekte wadi parallel aan de Singel. Die zone zal het meeste water aantrekken. Zo kan er een totaal van 4800 m³ water gebufferd worden. Het water zal onder andere van regenwater van aanpalend openbaar domein komen, zoals regenwater van langs de Singel en regenwater afkomstig van de wijk Oud-Berchem Kerk.

De erfgoedwaarde van Wolvenberg wordt in de verf gezet door twee kasseistroken met daarnaast een leeuwenkop. Volgens historisch beeldmateriaal stonden de leeuwenkoppen vroeger aan de twee poortgebouwen van de Brialmont-omwalling. De plaats waar ze nu in het park staan, als standbeeld naast elke toegangsweg, leunt zo goed als mogelijk aan bij die historische plaats.

Het natuurpark Wolvenberg is in mei 2020 opengesteld voor het publiek.

De entree Grotesteenweg van het Park Brialmont © AG Vespa - Frederik Beyens

Entree Grotesteenweg

De ingang vanaf de Grotesteenweg is een prominenter toegang naar het park in het verlengde van de Koninklijkelaan. Het historische landschappelijke profiel van de Brialmont-omwalling is er hersteld in zijn originele vorm. De kenmerkende historische lijnen worden benadrukt door te spelen met hoogtes en laagtes en duidelijke paden. Aan de ingang vind je een gravure in blauwe steen met daarop de plattegrond van de volledige Brialmont-omwalling. Het is een plaats waar je stil kan staan bij de geschiedenis van Park Brialmont.

In de buurt van de entree is een ligweide die in verbinding staat met de Brilschansvijver door een langgerekte terrassenstructuur. De terrassenstructuur is opgebouwd uit gras en metselwerk, de materialen waaruit ook de Brialmont-omwalling bestond. Op de treden zijn bomen aangeplant zodat je er zowel in de zon als in de schaduw kan zitten.

Het deelproject Entree Grotesteenweg is in mei 2020 opengesteld voor het publiek.

De Brilschansvijver in Park Brialmont © AG Vespa - Frederik Beyens

Tijdslijn

Maart 2026

Stopzetting project Natuurhuis

Het college van de stad Antwerpen beslist om het bouwproject stop te zetten.

September 2024

Opening Park Brialmont

De tweede fase van de aanleg van Park Brialmont is klaar, op zondag 15 september 2024 vond het openingsfeest plaats.

Oktober 2023

Start aanleg fase 2

De aanleg van de tweede fase van Park Brialmont – de resterende deelzones van Wolvenberg en het Brilschanspark – is gestart. Er komen verblijfsplekken aan het water, nieuwe parkpaden, comfortabele verbindingen voor fietsers, en zones voor lokale evenementen.

November 2022

Architect aangesteld voor Natuurhuis Brialmont

Het winnende wedstrijdontwerp voor het Natuurhuis Brialmont is gekend. Een jury van experts en stakeholders koos voor een origineel en natuurinclusief gebouw dat in het Park Brialmont langs het natuurgebied Wolvenberg zal verrijzen. Als alles volgens plan verloopt, starten de bouwwerken in 2024 en nemen ze ongeveer een jaar in beslag.

Juli 2022

Waterzuiveringsinfrastructuur Wolvenberg is klaar

Het natuurlijk waterzuiveringssysteem zal de buurt Oud-Berchem helpen behoeden voor wateroverlast. De groenaanleg zorgt ervoor dat het volledige systeem zo natuurlijk mogelijk integreert in het landschap van park Brialmont.

10 juni 2022

Selectie als pilootproject voor innovatietraject luwte- en geluidsplanning

Het project Park Brialmont is geselecteerd als een van de vijf pilootprojecten voor het [innovatietraject luwte- en geluidsplanning](#). In dit traject wordt onderzocht hoe het ontwerp en de ruimtelijke inrichting kunnen zorgen voor een aangename geluidsbeleving.

Juni 2022

Definitief ontwerp fase 2 goedgekeurd

Het definitieve ontwerp van fase 2 van Park Brialmont is goedgekeurd. Fase 2 omvat de resterende deelzones van Wolvenberg en het Brilschanspark. Je leest er alles over in het nieuwsbericht over het [definitieve ontwerp](#).

Oktober 2021

Voorontwerp fase 2 goedgekeurd

Het voorontwerp van fase 2 van Park Brialmont is goedgekeurd. Fase 2 omvat de resterende deelzones van Wolvenberg en het Brilschanspark. Je leest er alles over in het nieuwsbericht over het [voorontwerp](#).

Juni 2021

Schetsontwerp fase 2 goedgekeurd

Het schetsontwerp (het eerste ontwerp) van fase 2 van Park Brialmont is goedgekeurd. Fase 2 omvat de resterende deelzones van Wolvenberg en het Brilschanspark. Je leest er alles over in het nieuwsbericht over het [schetsontwerp](#).

Oktober 2020

Projectdefinitie fase 2 goedgekeurd

De projectdefinitie van fase 2 van Park Brialmont in Berchem is goedgekeurd. Fase 2 omvat de resterende deelzones van Wolvenberg en het Brilschanspark. Je leest er meer over in het nieuwsbericht over de [projectdefinitie van fase 2](#).

Mei 2020

Openstelling eerste twee deelprojecten

De twee eerste deelprojecten van Park Brialmont in Berchem, het natuurpark Wolvenberg en de Entree Grotesteenweg, zijn midden mei opengesteld voor het publiek.

Najaar 2018

Start werken eerste twee deelprojecten

De werken voor de twee eerste deelprojecten, recreatief natuurpark Wolvenberg en entree Grotesteenweg, starten.

[Eind 2017](#)

Start voorbereidende werken

De voorbereidende werken voor de eerste twee concrete uitvoeringsprojecten, het recreatief natuurpark Wolvenberg en de entree aan de Grotesteenweg, starten.

[Maart 2017](#)

Masterplan Park Brialmont

Het masterplan Park Brialmont wordt opgeleverd.

[Definitief masterplan park Brialmont](#)

[december 2015](#)

Keuze ontwerpteam masterplan

In december 2015 wordt het winnend ontwerp voor het masterplan Park Brialmont bekendgemaakt.

[Wedstrijdfiche masterplan Park Brialmont](#)

[September 2015](#)

Ontwerpen worden ingediend

De ontwerpen worden ingediend.

[Begin 2015](#)

Bewoners gaan in dialoog

Groepen bewoners gaan in dialoog over Park Brialmont.

[Augustus 2013](#)

Observaties Brilschanspark

Er worden enkele observaties in het Brilschanspark uitgevoerd en bezoekers van het park geven hun mening.

[2012](#)

Bevraging sporters

Sporters worden bevraagd naar hun gebruik van het publiek domein.

Downloads

Documenten

[Infopanelen infomoment 16/10/2022 over natuurbeheerplan Wolvenberg-Brilschans en fase 2 Park Brialmont](#)

[Nieuwsbrief Park Brialmont - februari 2022](#)

[Nieuwsbrief Park Brialmont - juni 2018](#)

[Nieuwsbrief Park Brialmont - januari 2018](#)

[Masterplan Park Brialmont](#)

[Nieuwsbrief Park Brialmont - januari 2016](#)

[Wedstrijdfiche masterplan Park Brialmont](#)

Rol AG Vespa

Projectregisseur

Partners

stad Antwerpen

Ontwerper CLUSTER

Witteveen+Bos

Collectief Noord architecten (Natuurhuis Brialmont)

Thema [Groene Singel](#)

[Openbaar domein](#)

Status Gerealiseerd

Tags Over de Ring

publieke ruimte